

(שבת לא:)

ה. המכבה בשבת ויו"ט את הגז, או פתיליה ופרימום, שיש בה שלהבת ואין בה גחלת כלל. נחלקו חכמי דורינו האם עובר על איסור מן התורה או רק מדרבנן לדעת רבי יהודה שמחייב במלאכה שאצל"ג, וקרום לומר שנחלקו בדבר הראשונים ז"ל וצ"ע.¹

הלכה למשה

שכל זאת איתא בגמ' שפטור, הוא משום שלא מייצר שום דבר חדש ע"י כבוייה, א"כ כשמכבה שלהבת ללא גחלת כלל, ודאי שאין בזה שום חיוב מן התורה וכדברי רבינו הגרע"י שליט"א. אולם אם נלמד כדברי הר"א בן הרמב"ם שהחסרון בגחלת של מתכת משום שאינה אש אלא חום בעלמא, באש ממש חייב לר"י וכדברי רבינו הגרש"ז וצ"ל. ולפי מה שהוכחנו שם מדברי הרמב"ן, שלמד מדברי בה"ג שיש חיוב צירוף מן התורה בגחלת של מתכת, נראה שהעיקר כדברי הרה"מ. וכן לפי מה שהוכחנו מהרמב"ם עיי"ש, נראה שכן העיקר ומסתבר שאין בזה חיוב מן התורה.

ברם עדיין צריך לבאר, כיצד נפרנס את הסוגיות שלכאורה משמע להדיא שיש בזה חיוב מן התורה. חדא מדברי הגמ' (שבת מז:), שאסרו ליתן כלי שיש בו מים תחת הניצוצות כדי שיכבו, משום קירוב כיבוי. ואסרו מחמת זה אפי' ער"ש, גזירה אטו שבת. ועיי"ש בתוס' שנדחקו שלפי ר"ש אינה אלא משאצל"ג, ואמאי גזרו ער"ש אטו שבת, ותי' שעכ"ז מסתבר להו לחז"ל למיגזר הכא טפי. ומשמע מדבריהם שלר"י א"ש שיש בזה חיוב מן התורה. וק' אמאי והלא בניצוצות לא נעשה פחם כלל, ולא שייך חיוב מן התורה וכו'. ועוד ברייתא שלימה שנינו (ביצה כב.) הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, והמסתפק ממנו חייב

שחיברו אל מצב זה אשר הוא יפעל ויפסיק לפי מידה מסויימת, זהו כל בניינו של המקרה, ובצירוף כל הפעמים שהוא יפעל מיקרי שבנה אותו. וממילא ה"ה לניתוק המקרה מהמערכת הזו שפועל ומתכבה מידי פעם, מיקרי סותר. ודברי מוריניו הגרש"ז וצ"ל צע"ג לענ"ד. ואבאר יותר בדרך משל, הנועל דלת לא מיקרי בונה, הואיל ועשויה לפתיחה ולסגירה לא הוי אלא בגדר שימוש. אבל התולה דלת על ציריה, אע"פ שלא נעל אותה חייב משום בונה, הואיל וזהו בניינה ששם אותה במצב הראוי לפתיחה ולנעילה. וה"ה המסיר דלת "פתוחה" מציריה נמי חייב משום סותר, הואיל והסיר אותה מבניינה שהיתה במצב הראוי לנעול בה, וזהו כל בניינה שנמצאת במצב כזה. וזוהי ממש הסברא בנידון המקרה הזה וק"ל.

ה. עיין ביבי"א (ח"א סי' ל"א), שנחלק בזה מזה"ר שליט"א עם מוריניו הגרש"ז וצ"ל, האם כיבוי זה דמי לגחלת של מתכת או לא. דדעת מרן הגרע"י שליט"א שאין בזה חיוב מן התורה ודעת מרן הגרש"ז לחייב. ונראה שמחלקתם תלויה במחלקת שהבאנו לעיל הלכה א' וג', מה החיסרון בגחלת של מתכת. שאם נלמד כדברי הרה"מ וסיעתו, שאף בכיבוי גחלת של מתכת היה שייך חיוב מן התורה לר"י, ואע"פ שאינה אלא חום ולא אש ממש, ומה

מתנת

מלאכת מבעיר ומכבה

משה

תשט

משום מכבה. והביאה הרמב"ם להלכה (פי"ב משבת ה"ב). והלא כשמסתפק מן הנר פי' התוס' שם שחייב, משום שבאותה שעה שהוא מסתפק מכבה קצת אורו שלא יכול להאיר כולי האי, כי איכא שמן מועט בנר ולכן נראה ככבוי עיי"ש. וק' אמאי חייב והלא בשעה זו שמכה את אורו לא נעשה פחם בפתילה, ומכח זה כ' הגרש"ז שמוכרח לומר שחייב כיבוי אש ממש לר"י הוא מן התורה. ועיי"ש ביבי"א שנדחק בראיות אלו והודה שהם קשות, אלא שסיים שא"א לזוז מדברי רש"י המפורשים (שבת קלד.) בגחלת של מתכת, שאין בה כיבוי מן התורה הואיל ולא נעשית פחם. ובפרט לפי מה שהוכחנו בס"ד שכן דעת הרמב"ם והרמב"ן, יש לדקדק בדבר יותר היאך נפרנס את כל הסוגיות הללו. והנה בסוגיא דביצה יש לומר, שהרמב"ם והרמב"ן אינם מפרשים כפי' התוס' שהחייב הוא משום שמכה את אורו, אלא כפי' הרא"ש שם שהחייב הוא משום שממהר את זמן כיבוי הנר. ואע"פ שגורם כיבוי אינו אסור מן התורה, פי' הרא"ש דהני מילי אם אינו עושה מעשה בדבר הדולק עצמו אלא מחוצה לו, אבל היכא שעושה מעשה בדבר הדולק, כדהכא שלוקח לו את השמן שממנו הוא ניזון ומקצר זמן בעירתו, הוי כמכבה ממש ולא רק גורם. וכיון שכן א"ש בפשיטות, שהרי בשעה שהנר יקוצר זמן בעירתו ויכבה, ייעשה פחם בפתילה, וממילא הוי שפיר בכלל עושה פחם, וחייב משום מכבה לר"י שמחייב במלאכה שאצל"ג ופשוט. והתוס' שלא למדו כפי' הרא"ש, לא קשה עליהם, שהם אינם סוברים ככל יסוד זה שכ' לעיל

הלכה ג' בהא דמכבה הוי משאצל"ג וכדבסמוך. אולם סוגיית הניצוצות קשה מאד לר"י, ואה"נ מדברי התוס' עצמם שהבאנו שמוכח מהם שלר"י הוי בגדר משאצל"ג ל"ק, דאפשר שהתוס' אזלי לשיטתייהו שהבאנו לעיל הלכה ג', שהחיסרון במלאכה שאצל"ג הוא צורך שלא היה במשכן. וממילא הם מבארים שכיבוי הוא בגדר משאצל"ג בפשיטות, ולא כפי שביארנו, וממילא אין להם את כל היסוד שכ' כלל, ולכן שפיר ס"ל דלרבי יהודה שמחייב במלאכה שאצל"ג חייב אף הכא. אבל אנו שביארנו ע"פ דברי הרמב"ן בפ' המצניע וכנ"ל הלכה ג', אה"נ ניצוצות גם לר"י אינם אלא מדרבנן. ואף עליו תיקשי קושיית התוס' שהקשו לשיטתם לר"ש, מדוע באמת גזרו הכא חכמים ער"ש אטו שבת, ברגע שבשבת גופא אין בה חיוב מן התורה. ונצטרך לדחוק כפי שדחקו התוס' לר"ש, דהכא קים להו לחז"ל למיגזר טפי וצע"ק. ואין להקשות על זה מסוגיא ערוכה (שבת כט:), דפריך הש"ס על המשנה המכבה את הנר מפני שהוא חס על הנר או השמן או הפתילה, חייב לר"י שמחייב במלאכה שאצל"ג. ואילו רבי יוסי פוטר בכולם חוץ מן הפתילה. ופריך הש"ס רבי יוסי כמאן ס"ל, אי כר"י שמחייב במלאכה שאצל"ג, שיחייב בכולם. ואי כר"ש ס"ל שפוטר, שיפטור אף בפתילה. ופריך הש"ס לעולם ס"ל כר"ש, והא דמחייב בפתילה הואיל והכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן. ומשמע לפי זה שבקו' לא הבננו שמירי שצריך להבהבה, ועכ"ז פשיטא ליה להש"ס שחייב לר"י. ואם כדברינו אינו אלא